

GURE BASOETAN, GUK IKUSI BARIK

Sarritan basorik baso ibiltzen gara eta ez gara konturatzeko gure baso eder orreitan iñoz be ikusiko ez doguzan basa-piztiak bizi dirala. Eta ori, pizti orreik gizakiai bildurra dauskuelako izaten da. Ezkutatu egiten jakuz. Eta pizti orreik, txori abeslariak lez, basoaren arimea dira.

Izadi osoa lo dagoala uste izaten dogunean, orduantxe agertzen dira pizti orreik.

Maiatzeko arratsalde epelean kirikolatza edo sagarroia musturrugaz lurra jotzen dauala, agertzen da lenengoz.

Kirikolatza 0'30 m.'ko gorputza dauka, bere gainean ulearen orde arantza zorrotzak dauka, bere begiak txikiak eta maltzurak dira, musturra zorrotza, eta belarrien artean agoa.

An alboko oianean dago oreinkume jaio-berria be eta bere amak miazkatzen dauan artean, orein aundia dan aita basoan urrin dago. Adarkera ederra goratuta, iretargiaren argi mmotelpen, janari ugariak emongo dautsozan zugas-tialdera doa.

Lukiak negu guztian bere abian lo egin dau. Azeri begi-gorria eta basakatua ez itxartu. Itzi bertan lotan.

Basauntza pizti oso bizia ta alaia da eta kimuak jaten dabil ekin eta ekin.

Erbi gorrizkea be baso-ertzean dago, bere logelatik urten eta aurrera begira dago eta dana bakean dagoanean bere aldameneko kimuak jaten asten da.

Illuntzea datorrenean, basotik gerizea dator, bitarteka iretargiaren izpiak agertzen dirala. Or agertzen da burua ezkerrean ta eskumara darabilen basurdea. Basurde-amak bere umeak garia edo artoa aurkituko daben tokira eroan nai dauz. Baiña orretarako zur jokatu bear dau.

Gaua igaroten danean, arin eta misterioz beterik illuna estaltzen danean, iñuntza abarretatik tantaka jausten asi baiño lenago. basapiztiak euren gordelekura doaz. Gitxitan ikusiko dozuz egunez.

Basoko beste biztanle batzuk illunabarrekoak dira, ugazdun egalaria.

Sagu zarrak deritxegu eta erroden egalaria bakarrak dira. Alderdi epeletan baiño ez dira bizi. Gau-enarak elaiak be esaten jake.

Saguzarrai buruz ipuin asko dagoz. Oso gitxi ikusten dabe eta zuzen ibiltzen dira euren belarri bikaiñai esker. Mozorroak jaten dira onak eta naguko lozorrotik urteten diranean, udabarriaren albistea dira, ikusten da enaren edo elaien antza.

Ameriketan sagu-zar mota asko dagoz, geienak onurakorrak, baiña mota bi dagoz an kaltegarriak, arrosatxu deritxona eta odol-edalea. Arrosatxuak ez dira kaltegarriak gizonarentzat, igali-jaleak dira eta kalteak sagardietan, kerixetan eta mastietan egiten dabez. Odol edaleak abere ta

piztien odola edaten dabe eta gizonari be iñoz erasoten dautsoe. Gauza oneik Amazonas-inguruan jazoten dira.

Baiña goazen bedar-artean eta zugatz-artean bizi diran beste pizti batzuk aitatza.

Zerbal edo Afrika'ko katutzarra errez igoten da zugatzaren gainera. Pizti onein itxurak berak be larritu egiten gaitu.

Millaka tximelet edo mintxi, margo ederrez apainduta, basoko loreen inguruan dabilte ega-biraka, baiña goian, zugatz buru-inguruan, izadi berdearen inguruan egalaria ugazdun taldea dago, saguzar antzekoak, poto txikia esaterako. Atzamarrakaz gauzai oratzen ona.

Australia'ko basakatua nagia ta motza da, bere begiak motelak, eskuak uletsuak, egiten dauana geldiro egin bear dau. Olakoak dira loris esaten dautsen ugazdunak. Egunez lo egiten dabe. Maki esaten dautsoena beti alper bizi da eta orduak egiten ditu etxunda eguzkia artzen.

Singapura be arrigarria da: ez da aundia, sagu baten besetkoa, bere musturraren alboetan begi bi izugarriak dauz. Igelaren antzera saltoka ibiltzen da.

Ortzikariak (roedores) dira beste pizti aztergarri batzuk.

Mundu guztiak zabaldua dagoan sendia dira eta batzuk kaltegarriak izaten dira, arrapatzen daben dana jaten dabelako. Ez dira lurralde guztietan bardiñak, tokian tokiko itxurea artu dabelako. Eta euren artean alde aundiak dagoz: "batzuk uretan bizi dira, beste batzuk leorean, beste batzuk zugatzean. Batzuk ule korapillatua dauke, beste batzuk leuna, ba-dira arrantzazko ulea daukenak be.

Zuloak egiten trebeak dira geienak eta txikienak gramo batzuk baiña ez dauke pisutan eta aundienak 70 k. euki leikez.

Gauza bat dauke guztiak bardiña, ortzikatu (roer) egiten dabela, ortzak erabilli eta erabiltzen ez ba'dabez aundiegi biurtzen jakez eta galduak dira.

Pizti aundiago askoak ortzikariak jan nai dabez, baiña oneik ugaritzen doaz. Arratoi bikote batek eta ondorengoak, iñok katerik egiten ez ba'dauste, iru urtean ogei bat milloi arratoi sortuko dabez.

Itxas-ontzietara be sartzen dira eta orrelan zabaltzen dabe euren sendia mundu osora. Jatorriz Asia'koak dira.

Piztitxu oneik iñoz izurritea, pestea, be ekarri dabe.

Ortzikarien artean ezin itzi aitatu barik, erbiak, untxiak, txintxillak, kastoreak... Janari ta jantzi be izaten doguz.

Jakintsuak euren saioak egiteko saguak eta kuiak artzen dabez.

OLAZAR'tar Martin'ek moldatua